हाँडीघोप्टेको जीतबाजी कथासङ्ग्रहको विधातात्त्विक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र

सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको

एम्.ए. दोस्रो वर्षको दसौँ पत्रको

प्रयोजनका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

अञ्जनादेवी भट्टराई

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर

२०७०

शोधनिर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुरकी स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षकी छात्रा अञ्जनादेवी भट्टराईले **हाँडीघोप्टेको जीतबाजी कथासङ्ग्रहको विधातात्त्विक अध्ययन** शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरा निर्देशनमा तयार गर्नु भएको हो । म उहाँको यस शोधकार्यसँग सन्तुष्ट छु । यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

मिति : २०७०/०५/०७

……………..................

उप.प्रा. रजनी ढकाल

नेपाली केन्द्रीय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाडौं

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय

नेपाली केन्द्रीय विभाग

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको शैक्षिक सत्र २०६६/२०६७ की छात्रा अञ्जनादेवी भट्टराईले स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) नेपाली विषयको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि प्रस्तुत गर्नुभएको **हाँडीघोप्टेको जीतबाजी कथासङ्ग्रहको विधातात्त्विक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिद्वारा आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क.सं.	**नाम**	**हस्ताक्षर**
१.	प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम (विभागीय प्रमुख)	....
२.	उप.प्रा. रजनी ढकाल (शोध निर्देशक)	....
३.	प्रा. केशव सुवेदी (बाह्य परीक्षक)	....

कृतज्ञताज्ञापन

हाँडीघोप्टेको जीतबाजी कथासङ्ग्रहको विधातात्त्विक अध्ययन शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र निर्माण गर्नमा उपयुक्त सल्लाह, सुझाव दिई मार्गनिर्देशन गर्नुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागकी उप.प्रा.रजनी ढकालप्रति म श्रद्धाभाव व्यक्त गर्दछु । शोधपत्र निर्माण गर्नमा प्रेरणा प्रदान गर्ने नेपाली केन्द्रीय विभागका विभागीय प्रमुख प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम एवम् सम्पूर्ण गुरुवर्गप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आवश्यक पर्ने सामग्री संङ्कलनका लागि बाटो समेत देखाइदिनु भएकोमा शोधनायक खगेन्द्र संग्रौला ज्यूप्रति कृतज्ञताज्ञापन गर्दछु ।

मलाई यस शोधपत्रको निर्माणका लागि यस अवस्थासम्म ल्याई सदा आशीर्वचन प्रदान गर्नु हुने मेरा पूजनीय मातापिताप्रति म ऋणी बनेकी छु साथै शोध लेखनमा समय उपलब्ध गराइदिनु हुने मेरा श्रीमान् नवीन संजेलप्रति आभार प्रकट गर्दछु । शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने त्रि. वि.केन्द्रीय पुस्तकालय, नेपाली केन्द्रीय विभागको विभागीय पुस्तकालय र कर्मचारीहरूप्रति आभार प्रकट गर्दछु । प्रस्तुत शोधपत्र निर्माणका क्रममा प्रत्यक्ष तथा परोक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने राजेश ढकाललाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । साथै यो शोधपत्र निर्माणका लागि विभिन्न क्षेत्रमा सहयोग गर्नुहुने पवित्रा सुवेदी, प्रनिश नेपाल, महेश कोइराला, सीता मिश्र, कल्पना रेग्मी, शिल्पा भट्टराई एवम् सम्पूर्ण साथीहरूलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्त्यमा आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि प्रस्तुत शोधपत्र नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष पेश गर्दछु ।

....

अञ्जनादेवी भट्टराई

शैक्षिक सत्र : २०६६/२०६७ — त्रिभुवन विश्वविद्यालय

रोल नं. २३७ — नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. दर्ता.न. — कीर्तिपुर, काठमाडौँ

विषय सूची

पृष्ठ सङ्ख्या

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय

१.१ विषय परिचय १

१.२ शोधसमस्या २

१.३ शोधकार्यको उद्देश्य २

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.५ अध्ययनको सीमाङ्कन ४

१.६ अध्ययनको औचित्य र महत्त्व ४

१.७ सामग्री सङ्कलन ५

१.८ शोधविधि ५

१.९ शोधपत्रको रूपरेखा ५

दोस्रो परिच्छेद

कथा विश्लेषणको सैद्धान्तिक आधार

२.१ विषय प्रवेश ६

२.२ कथाको विधागत परिचय ६

२.३ कथाका तत्त्व ७

२.३.१ कथानक ९

२.३.२ पात्र/चरित्रचित्रण १०

२.३.३ परिवेश १०

२.३.४ दृष्टिबिन्दु ११

२.३.५ उद्देश्य १३

२.३.६ भाषाशैली १३

२.३.७ सारवस्तु १४

२.४ निष्कर्ष १५

तेस्रो परिच्छेद

खगेन्द्र संग्रौलाको जीवनी व्यक्तित्व

३.१ खगेन्द्र संग्रौलाको जीवनी १६

३.१.१ जन्म र जन्मस्थान १६

३.१.२ बाल्यकाल र स्वभाव १६

३.१.३ शिक्षादीक्षा १७

३.१.४ दाम्पत्य जीवन र पारिवारिक स्थिति १८

३.१.५ कार्यक्षेत्र १९

३.१.६ सम्मान र पुरस्कार २०

३.१.७ रुचि २०

३.१.८ लेखनका लागि प्रेरणा र प्रभाव २१

३.१.९ लेखनको प्रारम्भ र प्रकाशित कृतिहरू २२

३.१.१० साहित्यिक दृष्टिकोण २३

३.२ खगेन्द्र संग्रौलाको व्यक्तित्व २४

३.२.१ शारीरिक व्यक्तित्व २४

३.२.२ साहित्यिक व्यक्तित्व २४

क) कथाकार व्यक्तित्व २४

ख) उपन्यासकार व्यक्तित्व २५

ग) सम्पादक व्यक्तित्व २५

घ) अनुवादक व्यक्तित्व २५

ङ) निबन्धकार व्यक्तित्व २६

च) नाटक तथा एकाङ्कीकार व्यक्तित्व २६

छ) समालोचक व्यक्तित्व २६

३.२.३ साहित्यतर व्यक्तित्व २७

क) जागिरे व्यक्तित्व २७

३.३ निष्कर्ष २७

चौथो परिच्छेद

खगेन्द्र संग्रौलाको कथायात्रा र प्रवृत्ति

४.१ विषय प्रवेश २९

४.२ चरण विभाजन र चरणगत प्रवृत्ति ३०

४.२.१ पहिलो चरण (२०२३ देखि २०२५) ३०

४.२.२ दोस्रो चरण (२०२६ देखि २०३५) ३१

४.२.३ तेस्रो चरण (वि.सं २०३६देखि २०४१) ३२

४.२.४ चौथो चरण (वि.सं २०४२देखि२०५४) ३४

४.२.५ पाँचौ चरण (वि.सं २०५५ देखि हालसम्म) ३५

४.३ निष्कर्ष ३७

पाँचौ परिच्छेद

हाँडीघोप्टेको जीतबाजी कथासङ्ग्रहको विधातात्त्विक अध्ययन

५.१ विषय प्रवेश ३९

५.२ **हाँडीघोप्टेको जीतबाजी** कथाको विश्लेषण ३९

५.२.१ कथानक ३९

५.२.२ पात्र/चरित्रचित्रण ४०

५.२.३ परिवेश ४१

५.२.४ दृष्टिबिन्दु ४१

५.२.५ उद्देश्य ४२

५.२.६ भाषाशैली ४२

५.२.७ सारवस्तु ४२

५.३ **बूढो बाबु र तन्नेरी छोरो** कथाको विश्लेषण ४३

५.३.१ कथानक ४३

५.३.२ पात्र/चरित्रचित्रण ४४

५.३.३ परिवेश ४५

५.३.४ दृष्टिबिन्दु ४५

५.३.५ उद्देश्य ४५

५.३.६ भाषाशैली ४६

५.३.७ सारवस्तु ४६

५.४ **संस्कार** कथाको विश्लेषण ४६

५.४.१ कथानक ४६

५.४.२ पात्र/चरित्रचित्रण ४८

५.४.३ परिवेश ४९

५.४.४ दृष्टिबिन्दु ४९

५.४.५ उद्देश्य ५०

५.४.६ भाषाशैली ५०

५.४.७ सारवस्तु ५०

५.५ **अन्तर-आत्माको चित्कार** कथाको विश्लेषण ५१

५.५.१ कथानक ५१

५.५.२ पात्र/चरित्रचित्रण ५३

५.५.३ परिवेश ५४

५.५.४ दृष्टिबिन्दु ५४

५.५.५. उद्देश्य ५५

५.५.६ भाषाशैली ५५

५.५.७ सारवस्तु ५५

५.६ **लासको मोल** कथाको विश्लेषण ५६

५.६.१ कथानक ५६

५.६.२ पात्र/चरित्रचित्रण ५८

५.६.३ परिवेश ५९

५.६.४ दृष्टिबिन्दु ५९

५.६.५ उद्‌देश्य ५९

५.६.६ भाषाशैली ६०

५.६.७ सारवस्तु ६०

५.७ **आहाल भित्रको जिन्दगानी** कथाको विश्लेषण ६०

५.७.१ कथानक ६०

५.७.२ पात्र/चरित्रचित्रण ६२

५.७.३ परिवेश ६३

५.७.४ दृष्टिबिन्दु ६३

५.७.५ उद्‌देश्य ६३

५.७.६ भाषाशैली ६३

५.७.७ सारवस्तु ६४

५.८ **सफल चाकरीबाज** कथाको विश्लेषण ६४

५.८.१ कथानक ६४

५.८.२ पात्र/चरित्रचित्रण ६५

५.८.३ परिवेश ६६

५.८.४ दृष्टिबिन्दु ६६

५.८.५ उद्‌देश्य ६६

५.८.६ भाषाशैली ६७

५.८.७ सारवस्तु ६७

५.९ **जीवन-यात्रा** कथाको विश्लेषण ६७

५.९.१ कथानक ६७

५.९.२ पात्र/चरित्रचित्रण ६८

५.९.३ परिवेश ६९

५.९.४ दृष्टिबिन्दु ६९

५.९.५ उद्देश्य ६९

५.९.६ भाषाशैली ७०

५.९.७ सारवस्तु ७०

छैटौं परिच्छेद

सारांश तथा निष्कर्ष

६.१ विषय प्रवेश ७१

६.२ परिच्छेदगत सारांश ७१

६.३ निष्कर्ष ७४

६.४ संभावित शोध शीर्षकहरू ७६

सन्दर्भग्रन्थसूची ७७

सङ्क्षिप्तीकृत शब्दसूची

आई.ए.	इन्टरमिडिएड अफ आर्टस्
एम.ए.	मास्टर्स अफ आर्टस (स्नातकोत्तर)
क्र.सं.	क्रम सङ्ख्या
चौ.सं	चौथो संस्करण
छै.सं	छैटौ संस्करण
डा.	डाक्टर
ते.सं	तेस्रो संस्करण
त्रि.वि.	त्रिभुवन विश्वविद्यालय
दो.सं	दोस्रो संस्करण
पा.सं	पाँचौ संस्करण
पृ	पृष्ठ
प्रा.	प्राध्यापक
बी.ए.	व्याचलर अफ आर्टस् (स्नातक)
वि.सं.	विक्रम सम्वत्
सं.	संस्करण